

Dan Brudașcu*

OCTAVIAN GOGA – OTRĂVIT DIN ORDINUL LUI CAROL AL II-LEA

Recent s-a aniversat, între altele, nașterea uneia dintre marile personalități ale vieții culturale și politice românești interbelice cu un destin aparte – Octavian Goga. După cum s-a mai observat, Octavian Goga a fost nu doar poetul capabil să scoată poezia și publicistica vremii din impas, ci și luptătorul ferm și demn care va răsturna multe din convențiile sociale și idoli anacronici, chiar dacă, pentru acest țel, a îndurat închisoarea și și-a riscat permanent viața și libertatea. Privită retrospectiv, activitatea sa mai conține încă foarte multe aspecte prea puțin, incomplet sau incorect cunoscute publicului contemporan. Datorită unei critici tendențioase și, cu mici excepții, slugarnic aservită obtuzității ideologiei marxiste sau altor ideologii și dogme, el mai este încă perceput exclusiv ca un politician extremist, naționalist, de dreapta. Nu ne-am propus a demonstra aici inconsistența unor atari „etichete”, dar considerăm de datoria specialiștilor, a istoricilor în primul rând, să elucideze acest caz spre a-l reda pe Octavian Goga posterității așa cum a fost – un om de aleasă cultură și un patriot de excepție.

După anul 1918 Octavian Goga s-a lansat în viața politică a României reîntregite, ocupând efemere posturi ministeriale și de membru al Camerei Deputaților. Astfel, el a deținut funcția de ministru al Instrucțiunii și Cultelor (5-16 decembrie 1919, în guvernul lui Al. Vaida-Voevod, respectiv 13 iunie 1920 - 13 decembrie 1921, în guvernul condus de mareșalul Al. Averescu), pe cea de ministru de interne (30 martie 1926-4 iunie 1927) în guvernul prezidat de mareșalul Al. Averescu, precum și înalta demnitate de prim ministru al României (28 decembrie 1937-10 februarie 1938).¹

Dovedind o justă și profundă înțelegere a situației creată după unirea de la 1 Decembrie 1918, Octavian Goga, ca demnitar de stat și om politic, va acționa pentru soluționarea realistă a problemei minorității maghiare din Transilvania. El a contribuit, astfel, între altele, la asigurarea condițiilor materiale și financiare

pentru continuarea activității Operei și Teatrului Maghiar din Cluj, a altor instituții cultural-artistice de pe cuprinsul Transilvaniei, devenită parte a României întregite, la aniversarea sau comemorarea unor personalități progresiste maghiare a căror operă o tradusese, parțial, încă în primii ani ai secolului al XX-lea. De asemenea, a inițiat și semnat Pactul de la Ciucea, document politic realist, extrem de important pentru eliminarea tensiunilor în relația clasei politice românești cu elita politicianilor maghiari și asigurarea participării acesteia, într-un climat firesc, legal, la viața social-economică și politică a României Mari.

Un alt element, mai puțin cunoscut, este legat de lupta sa hotărâtă pentru încetarea activității Consiliului Dirigent al Transilvaniei, ca premisă a asigurării exercitării prerogativelor autorităților de la București asupra întregului teritoriu reîntregit al țării, precum și pentru eliminarea partidelor regionale, fapt considerat, pe bună dreptate, o frână în calea unității politice a statului național român.

Subliniind aceste aspecte pozitive, progresiste chiar, nu vrem, desigur, să trecem cu vederea nici erorile sau exagerările, nu puține, pe care le-a făcut ca om politic. E de datoria specialiștilor, totuși, cu dovezi și argumente corespunzătoare, să clarifice, *sine ira et studio*, și această latură importantă a personalității și activității omului politic Octavian Goga, renunțându-se definitiv la blamarea și etichetarea lui. Evident că, analizată în strânsă legătură cu evoluția propriu-zisă a activității politice românești din perioada 1918-1938, activitatea sa va fi mai exact și nepărtinitor înțeleasă, eliminând astfel optica socialist științifică obtuză și comodă, ideologizantă excesiv.

Sesizând efectele negative ale regenței prelungite, după decesul regelui Ferdinand I și comportamentul aberant, imoral și iresponsabil, al prințului moștenitor, ca și absența oricăror soluții viabile, eficiente, de ieșire din starea de criză profundă creată (inclusiv corupția, fauna politică din jurul membrilor regenței), el a susținut, totuși, la fel ca majoritatea politicianilor români ai vremii, ideea readucerii la cârma țării a aventurierului principe moștenitor Carol, chiar dacă acesta renunțase, public, în câteva rânduri, la prerogativele și drepturile ce-i reveneau la succesiunea monarhică din România. După cum avea să noteze în jurnalul său din 1931, O. Goga a avut, în acest scop, câteva întâlniri directe, la Paris, cu principele Carol, insistând pe renunțarea de către acesta la amanta Elena Lupescu (Wolf) ca o condiție a acceptării de către clasa politică românească a revenirii sale în țară și la tron. Dar Carol – „rege tranzacționist în chestiuni de morală, timid și fără orizont în probleme de Stat”, cum îl va caracteriza, inspirat și realist, poetul în propriul său testament² – va înșela toate așteptările și își va încălca, cu

* Dan Brudașcu (n. 27 martie 1951, Ciucea, Cluj). Facultatea de Filologie a UBB Cluj. Studii postuniversitare de comerț exterior, de marketing și management internațional. Specializare în Marea Britanie și Danemarca. Profesor onorific al Universității Districtului Columbia SUA, cadru didactic la Universitatea „Avram Iancu” din Cluj-Napoca. Expuneri și prelegeri la universități din SUA, Iran, Coreea. Colaborări la publicații științifice și reviste literare din SUA, Australia, Canada, Israel, Marea Britanie, Ungaria, Croația, Coreea de Sud, Republica Moldova. Peste 2500 articole, 47 de volume publicate (traduceri, eseuri, istorie literară, cursuri universitare, dicționare, antologii, ediții îngrijite). Diploma și medalia de Aur a Academiei Braziliene, Diplomă de Excelență și titlul de Profesor Onorific Adjunct al Universității Districtului Columbia, SUA. Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, al Societății „Lucian Blaga”, al Societății Cultural Patriotice „Avram Iancu”. Președintele Asociației SEDCENT, Cluj-Napoca.

¹ cf. Ioan Scurtu și colab., *Enciclopedia de Istorie a României*, Editura „Meronia”, București, 2002, p. 131, 132 și 138

² cf. I.D. Bălan, *Octavian Goga*, Editura „Minerva”, 1971, p. 151

o suspectă ușurință, angajamentul asumat.

Perioada domniei lui Carol al II-lea a fost, înaintea dictaturii comuniste și inspirându-o pe aceasta în multe privințe, cea mai dezastruoasă pentru societatea românească (el a inventat, între altele, *Cântarea României*³ ca și ciclul de manifestări culturale-politice menite a aduce osanale monarhului, politica de formare a „omului nou“, asasinatul politic cu sânge rece, a încurajat subminarea fragilei democrații interne, dezbinarea constantă a partidelor politice, manipularea guvernelor, amestecul în treburile curente ale Parlamentului și Guvernului, sfidarea Constituției și încălcarea legilor țării etc). Ambițiile politice, personale îl vor situa pe monarh într-o permanentă opoziție cu clasa și partidele politice din România. După revenirea sa în țară și urcarea pe tron, Carol al II-lea își va fixa ca obiectiv esențial distrugerea regimului politic democratic, subordonarea partidelor politice, crearea unui așa zis guvern de uniune națională (în realitate, un guvern total aservit camarilei regale și intereselor spoliatoare ale acesteia), iar în final, crearea partidului unic, desființarea Parlamentului, impunerea unei noi Constituții. Acest comportament bizar, nedemn pentru un șef de stat, nu a rămas fără urmări, atât pe plan intern, cât și extern, conducând nu doar la izolarea diplomatică, treptată, a României, slăbirea legăturilor tradiționale ale țării cu Franța și Anglia, aruncarea ei în sfera intereselor expansionist-agresive ale Reichului german, ci și, în final, la pierderea a importante teritorii în favoarea revizioniştilor ruși, bulgari și maghiari.

În atenția machiavelicului rege va intra și poetul politician. Carol al II-lea va cocheta periculos pentru stabilitatea politică a țării, cu extremismul, servindu-se de el pentru șantajarea și exercitarea de presiuni asupra partidelor politice istorice și a liderilor acestora. În logica acestui joc, Carol al II-lea, sfidând rezultatele alegerilor electorale din toamna anului 1937, încredințează³ formarea noului guvern lui Octavian Goga (la 29 decembrie 1937). Asta cu toate că Partidul Național Creștin, condus de Goga și A.C. Cuza, obținuse doar 9,15 la sută din voturi la alegerile generale recente.⁴ Într-o deplin corectă practică și conform Constituției, Carol al II-lea ar fi trebuit să înceapă consultările cu șefii partidelor, respectiv cu Constantin I.C. Brătianu (35,92 la sută) sau cu Iuliu Maniu (20,40 la sută)⁵. E adevărat că, potrivit propriilor sale mărturisiri, Carol al II-lea, vrând să creeze o breșă și mai puternică în P.N.Ț., a încercat o manevră cu Ion Mihalache. „Considerând că relațiile personale nu permiteau o bună colaborare cu Maniu, l-am chemat pe Mihalache⁶, rugându-l pe el a forma Guvernul, punându-i însă o condiție de a colabora cu unele elemente naționaliste de dreapta...“ În urma eșecului său în materializarea unei asemenea formule, regele a repetat, însă, practica din 1926 a tatălui său, convingând o serie de fruntași țărăniști⁷ să intre în guvernul prezidat de Octavian Goga. În felul acesta exercita un util control asupra primului ministru, se implica în buna funcționare

și asigura, chipurile, armonia necesară guvernului pentru a-și îndeplini programul propus. Lui Carol al II-lea formarea unui guvern sub președinția lui Goga i s-a părut unica soluție. În jurnalul său, în consemnarea <216, p. 72> **Marți, 2 noiembrie –31 decembrie**, regele va recunoaște, totuși că: „Mi-a rămas deci o singură soluție constituțională, aceea de a face apel Național Creștinilor lui Goga și Cuza. Este desigur o soluție proastă, dar totuși cea mai puțin.

Sunt perfect conștient că o guvernare cu aceste elemente, destul de hotărât antisemite, nu va putea fi una de lungă durată și că după aceea voi fi liber să pot lua măsuri mai forte, măsuri cari să descătușeze atât Țara cât și pe mine, de tirania, adesea atât de nepatriotică, a meschinilor interese de partid“⁸.

În același jurnal, cu cinismul ce-l caracteriza, regele recunoaște că, astfel, el evita venirea la putere a țărăniștilor, dar și îndepărtarea adepților Gărzii de Fier, surprinzătoarea ocupantă a locului al III-lea în opțiunile electoratului român.

Potrivit istoricului Florea Nedelcu⁹, care, la rândul său, îl cita pe A. Hillgruber, „Într-o comunicare făcută în anul 1952..., Fabricius a arătat că atât el cât și ministrul Italiei la București, Sola, erau convinși că regele Carol formase guvernul Goga pentru a dovedi că această formulă nu este viabilă și pentru a evidenția absurditatea politicii promovată de Alfred Rosenberg, care-și pusese principala speranță în P.N.C., pentru a căruia formare și încurajare cheltuisese sume importante“.

După cum s-a observat, „gestul regelui a produs un puternic șoc în viața politică românească, contribuind la adâncirea derutei și amplificarea «nebulii filmului» – după expresia lui Goga. Reacția a fost puternică și de durată“¹⁰.

Unii istorici au considerat că decizia regelui ținea, într-un fel, cont și de „eventualitatea că Reich-ul III devine realitate în Europa“¹¹.

Așa cum se va dovedi și cu prilejul instalării noului guvern, Octavian Goga, deși vechi politician, cu contribuții importante la lupta pentru făurirea României Mari, nu dispunea de un program de guvernare care să propună soluții viabile, complexe, pentru soluționarea problemelor cu care se confrunta țara. Potrivit consemnărilor din jurnalul lui Armand Călinescu¹², acesta, „discutat cu regele într-o audiență particulară în după masa zilei“ (de 23 decembrie 1937) cuprindea: „1. Chestia națională: verificarea evreilor intrați după război, sesizarea Genevei, controlul averilor evreiești, anularea brevetelor de cărciumi evreiești etc.

2. Probleme sociale: ieftinirea traiului, anularea delictelor silvice, libertatea fabricării țuicii etc.

3. Politice: ridicarea cenzurii, dizolvarea consiliilor comunale etc.“

Un asemenea program, care făcea abstracție de probleme care împinseseră țara într-o profundă criză social-economică și politică, era departe de prioritățile și urgențele momentului.

³ Decretul regal nr. 4321 din 28 decembrie 1937

⁴ idem, op. cit., p. 197

⁵ ibidem, op. cit., p. 67

⁶ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice, Vol. I (1904-1939)*, p. 232, Editura „Carte Veche“, București, 2003

⁷ E vorba de Armand Călinescu, ministru de Interne, Vasile Potârcă, ad-int. la Min. Agr. Dom., V. Rădulescu-Mehedinți, ministrul Justiției, Dinu Simian, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (cf. *Enciclopedia de istorie a României*, Ed. „Meronia“, București, 2002, p. 139)

⁸ Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice, vol. I (1904 - 1939)*, p. 233, Editura „Carte Veche“, București, 2003

⁹ Florea Nedelcu, *De la Restaurație la Dictatura Regală*, Editura „Dacia“, Cluj-Napoca, 1981, p. 386

¹⁰ Mihai Fătu, *Cu pumnii strânși*, Ed. „Globus“, București, 1993, p. 266

¹¹ Dr. Șerban Milcoveanu, *Corneliu Z. Codreanu altceva decât Horea Sima*, Biblioteca „Învierea“, București, 1996, vol. I, p. 106-107

¹² Armand Călinescu, *Însemnări politice 1916-1939*, ediție îngrijită și prefațată de dr. Al. Gh. Savu, Editura „Humanitas“, București, 1999, p. 362-363

Totuși, regele nu avea deplină încredere în primul său sfetnic. Elocventă, în acest sens, este chiar aprecierea monarhului: „Cum era de așteptat, atât a așteptat Goga, era împlinirea ambițiilor sale; umflându-se ca un broscoiu, primește a forma guvernul în condițiile pe cari i le-am impus”.¹³ Aceasta cu atât mai mult cu cât Goga, la rândul său, condiționase formarea guvernului de acceptarea, ca ministru al Armatei (Apărării Naționale), a generalului Ion Antonescu, care îl sfidase, în anul 1935, pe rege, obligându-l să-l surghiunească. Chiar regele e nevoit să recunoască¹⁴: „I. Antonescu la Apărarea Națională, o ultimă încercare cu acest ambițios nestabil”.¹⁵

Așa cum va sublinia și Pamfil Șeicaru¹⁶: „Această formație eteroclită era de la început sortită eșecului”. Dar Octavian Goga, acceptând formarea guvernului, avusese în atenție posibilitatea organizării unor noi alegeri electorale. „Goga considera ... că el conduce un «guvern de alegeri»... Credea că viitoarea consultare a corpului electoral va consacra victoria P.N.C. și în bătlia urnelor”.¹⁷ În acest sens, el se preocupa de redactarea unui manifest către țară, prin care să își facă cunoscută politica, dar și intenția organizării unui nou scrutin. De remarcat, însă, că regelui nu-i surâdea deloc o asemenea inițiativă¹⁸. El recursese la această formulă hibridă pentru a da o lovitură puternică lui Luliu Maniu și, în egală măsură, pentru a demonstra clasei politice, dar și opiniei publice necesitatea suspendării Constituției și justetea instalării dictaturii regale, așa cum îl sfătuisese, încă din primăvara lui 1937, Constantin Argetoianu¹⁹.

Din păcate pentru el, Octavian Goga nu conștientizase deloc că regele, în realitate, se temea de el, îl disprețuia, dar se folosea de el pentru a-și materializa diabolicele planuri. Pamfil Șeicaru, potrivit propriilor declarații²⁰, a încercat să-l aducă la realitate pe naivul politician poet. Intervenția lui Șeicaru pare să-l fi bulversat pur și simplu pe acesta, dar el va avea tăria să declare, totuși: „Dacă în loc de șef de guvern, regele caută un călău, las lui Călinescu (Armand – n.n.) această misiune. Dar

refuz să cred. Este absurd, monstruos; ar fi saltul dement în prăpastie pe care l-ar face monarhia... Nu cred. Înseamnă o lovitură de moarte dată instituției monarhice”²¹.

Evenimentele interne și internaționale tensionate îl încurajaseră pe Carol să treacă la materializarea mult visatei dictaturi personale. Decizia urgentării ei a fost motivată de apropierea între O. Goga și Corneliu Zelea-Codreanu²² (care, la aceleași alegeri, obținuse 15,58 la sută²³. Pamfil Șeicaru afirma, însă, că scorul electoral obținut de Garda de Fier ar fi fost de 17 la sută²⁴) și acordul încheiat între ei. Nu numai Goga fusese interesat de apropierea de Garda de Fier. Demersuri, în acest sens, făcuseră și partidele istorice, inclusiv P.N.Ț.-ul lui Luliu Maniu²⁵, având în vedere orientarea electoratului românesc spre extrema dreaptă. Însuși Carol al II-lea era conștient că: „elementele extremiste ale Gărzii de Fier iau un avânt”²⁶.

După instalarea noului executiv, „la sfârșitul lunii ianuarie (1938 – n.n.) șeful legionarilor acorda presei un interviu în care fixa următoarea atitudine față de guvernul Goga: «Față de guvernul Goga, Garda de Fier menține o atitudine binevoitoare; chiar colaborare... Este totuși un guvern naționalist... nu pot nici să-l atac, nici să-l combat»”²⁷.

Dar, în paralel cu asemenea declarații – menite a pune pe gânduri, totuși, pe șeful statului – „Garda de Fier se organiza tot mai fățiș în vederea ducerii războiului civil. În acest scop, conducerea legionară a trecut la intensificare pregătirilor militare și la crearea unor noi organizații înarmate”²⁸.

Autoritățile statului se dovedesc destul de neputincioase în stăvilirea și descurajarea acțiunilor legionare. De aceea, cu „trecerea timpului, cetezanța Gărzii a degenerat în amenințări deschise la adresa conducerii statului și în pregătiri de luptă, antrenând sute de cadre înarmate”²⁹.

Curcile carliste au considerat că se impunea intensificarea măsurilor menite să preîntâmpine degenerarea acestei crize politice într-un război civil, regele însuși cerând lui Armand Călinescu, dar și generalilor Gabriel Marinescu și Bengliu să inițieze acțiuni armate împotriva forțelor gardiste. Întreprinse în numele guvernului Goga, asemenea acțiuni, care au condus inclusiv la arestări, morți și răniți din rândurile forțelor legionare, au creat nemulțumiri din partea lui C.Z. Codreanu, care a cerut explicații primului ministru.

Pe bună dreptate s-a subliniat faptul că, speriat de perspectiva unor înțelegeri dintre PNC și Garda de Fier, prin ministrii pe care i-a impus în Cabinetul Goga, regele a urmărit, cu cinismul specific, declanșarea unei lupte între cele două forțe politice de extremă dreaptă, facilitând monarhiei trecerea la măsuri de

¹³ Carol al II-lea, op. cit. p. 233

¹⁴ Carol al II-lea, op. cit., p. 233

¹⁵ Această observație tăioasă, ca și alte pasaje din *Jurnal*, în care regele a încercat să se disculpe sau să dea vina exclusiv pe ceilalți factori politici, ne întăresc convingerea că, mult după plecarea din țară, în raport cu noile realități vest-europene, Carol al II-lea a vrut să convingă posteritatea că el nu s-a făcut vinovat de nimic. Cu alte cuvinte, dând dovadă de o crasă lașitate, acest om nefast pentru poporul român în unul din cele mai grele momente ale istoriei sale, nu are demnitatea să își vadă și asume greșelile care au produs atâta suferință și mizerie țării și poporului. Tocmai cel caracterizat ca „ambițios nestabil” va încerca să salveze țara și să elimine marile erori politice săvârșite de Carol al II-lea, plătind, însă, cu viața pentru temerara sa implicare.

¹⁶ Pamfil Șeicaru, *Poezie și politică Octavian Goga*, Editura „Carpații”, Madrid, 1956, p. 27

¹⁷ Mihai Fătu, op. cit., p. 274

¹⁸ Carol al II-lea, op. cit., p. 233-234. Regele nu scapă, însă, nici un cuvânt măcar în legătură cu o asemenea idee a alegerilor anticipate. Prin aceasta el confirmă jocurile murdare, de control dictatorial și manipulare, de care nu și-a scutit nici cei mai apropiați colaboratori.

¹⁹ În audiența acordată acestuia la 19 aprilie 1937, Constantin Argetoianu a insistat, cu argumente diverse, asupra necesității unui guvern de mână forte. În opinia sa, „Soluția era ca regele Carol al II-lea să ia personal puterea în mână pentru a instaura «un fel de cvasi-dictatură cu schimbarea Constituției»” (apud Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Editura „Evenimentul Românesc”, București, 1997, p. 102)

²⁰ Pamfil Șeicaru, op. cit. p. 28-29

²¹ Pamfil Șeicaru, ibidem, op. cit. p. 29

²² Este știut faptul că generalul Ion Antonescu s-a deplasat la Predeal, unde C.Z. Codreanu se afla la schi, și i-a propus, din însărcinarea lui Goga, un pact de neagresiune. Șeful legionar a acceptat și, astfel, a rupt acordul anterior încheiat cu Luliu Maniu și P.N.Ț. (cf. C. Troncotă, op. cit., p. 104)

²³ ibidem, op. cit. p. 67.

²⁴ Pamfil Șeicaru, op. cit., p. 22

²⁵ Este vorba de pactul de așa-zisă neagresiune electorală încheiat între Luliu Maniu și C.Z. Codreanu, semnat în noiembrie 1937, cf. Mihai Fătu, idem, op. cit., p. 261

²⁶ Carol al II-lea, op. cit., p. 232

²⁷ Mihai Fătu, op. cit., p. 274

²⁸ Olimpiu Matichescu, op. cit., p. 367

²⁹ ibidem, op. cit. p. 368

forță și impunerea supremației în stat.

Simțindu-se direct amenințat – dată fiind tocmai această orientare a unei mari părți a electoratului spre extrema dreaptă (orientare ce se datora tocmai temerii ce cuprinsese o mare parte a populației țării amenințată constant de mișcarea revizionistă, iredentistă și revanșardă promovată, în principal, de cercuri ungurești și bulgărești, dar și, aproape oficial, de diplomația sovietică, pe de o parte, și de accentuarea degradingoladei economice și sociale din țară ca rezultat direct al politicii impuse de viitorul dictator) – Carol al II-lea îl împinge pe Goga la dizolvarea corpurilor legiuitoare, deoarece era deranjat de prezența masivă în parlament a forțelor anticarliste³⁰. Pe de altă parte, regele era conștient de posibilitatea riscului de a fi obligat să accepte un guvern de coaliție cu Garda de Fier, deoarece el nu avea naivitatea poetului demnitar să creadă în victoria la alegeri a actualului guvern.

Carol nu s-a mulțumit doar cu acțiunile de forță întreprinse de Armand Călinescu. El a trecut la măsuri de suprimare a lui C.Z. Codreanu. La începutul lui februarie 1938 circulau deja zvonuri privind iminenta suprimare a șefului mișcării legionare. De remarcat, în acest sens, discursul lui Nicolae Iorga, ca și inițiativa lui Istrate Micescu, care a oferit mari sume de bani prefectului de Neamț în schimbul asasinării lui C.Z. Codreanu³¹.

Fruntașii P.N.C., în frunte cu Goga, au făcut eforturi pentru trecerea mișcării legionare sub steagul lor, pentru a contracara sporirea măsurilor represive antilegionare. Paralel cu aceste demersuri, cu prilejul unei întrevederi avute cu fruntașul legionar M. Sturdza, Goga îl asigură că guvernul său se dezice de toate represiunile îndreptate împotriva membrilor Gărzii. În plus, el solicită o întrevedere personală cu C.Z. Codreanu în vederea coordonării activității viitoare a celor două formațiuni politice.

Și Germania nazistă era îngrijorată de tensiunea în relațiile dintre cele două partide fasciste românești. De aceea, prin intermediul Legației germane la București, solicită demararea unor tratative care să asigure apropierea dintre Garda de Fier și P.N.C.

Serviciile secrete, dar și personalul aflat sub conducerea directă a lui A. Călinescu, îl informau permanent pe rege în legătură cu toate demersurile, întâlnirile și discuțiile dintre O. Goga și frunțașii legionari. Astfel, Carol al II-lea a fost informat despre întâlnirea, din 8 februarie 1938, în casa lui I. Gigurtu, dintre Octavian Goga, pe de o parte, și Corneliu Zelea Codreanu și Mihail Sturdza, pe de alta. În cadrul ei, Goga a obținut o victorie absolută: decizia legionarilor de a se retrage din campania electorală și asigurarea întregului sprijin P.N.C. pentru a câștiga alegerile.

Anunțarea acestei decizii majore a zguduit atât cercurile carliste, cât și restul forțelor politice ale momentului. Carol al II-lea a sesizat imediat gravul pericol pe care un asemenea acord îl reprezenta și a trecut urgent la măsuri ferme. El cere, încă din 8 februarie 1938, lui Armand Călinescu și lui Ion Gigurtu să-și dea demisia din guvern, invocând imposibilitatea colaborării cu gruparea cuzistă.

Regele urmărea crearea unei crize la nivelul guvernului, pentru a-i face imposibilă funcționarea în continuare. Lui îi era clar că nu se putea baza pe Goga, care, prin acordul încheiat cu legionarii, risca zădărnicierea planurilor personale ale suvera-

nului.

Iată de ce Carol al II-lea dorea cu putere demisia, la 10 februarie 1938, a guvernului minoritar condus de Octavian Goga. După cum notează istoricul C. Troncotă³², „La 31 ianuarie 1938, regele a avut o întrevedere cu unul dintre sfetnicii săi apropiați, Armand Călinescu. Acesta nota: «țara e bolnavă» și propunea suveranului: «punerea în vacanță a partidelor» și instaurarea imediată a unei dictaturi personale. Carol al II-lea încă ezita“.

Doar poziția lui Dinu Brătianu, exprimată la 8 februarie 1938, viza o altă soluție, respectiv formarea unui guvern de uniune națională, ceea ce contravenea interesului său direct.

Carol al II-lea va primi însă un sprijin substanțial din partea altor politicieni și a camarilei regale. Astfel, la 9 februarie³³, în cadrul așa-zisului „dejun al miliardarilor“ – determinat, se pare, ca reacție la cartelul dintre Goga și legionari – cercurile industriale și financiare au luat decizia de a se propune regelui instaurarea imediată a dictaturii personale. În aceeași zi, într-o consfătuire de lucru convocată la palat de Carol, la care au fost prezenți Ernest Urdăreanu, Armand Călinescu, dar și de liberalul Gheorghe Tătăreanu, regele a început pregătirile în vederea destituirii Cabinetului prezidat de Goga, dar și pentru instaurarea dictaturii carliste³⁴.

Joi, 10 februarie 1938, orele 12,30, primul ministru în funcție este primit în audiență de rege. Pe parcursul acesteia, monarhul l-a încunoștiințat pe primul său sfetnic că „situațiunea gravă internă și externă îl determină să se gândească la formarea unui guvern de uniune națională, prezidat de patriarhul Miron Cristea, din care să facă parte toți foștii președinți de consiliu, ca miniștri fără portofoliu. Octavian Goga a anunțat pe rege că în acest caz ține demisia guvernului la dispoziția sa“³⁵.

Regele s-a referit, însă, și la încheierea acordului dintre P.N.C. și Garda de Fier, înțelegere care impunea intervenția sa imediată, în calitate de șef al statului.

Revenit la Palat, după întâlnirea la el acasă cu toți miniștrii național-creștini, precum și după ședința de guvern, Goga a „declinat onoarea de a face parte din noul guvern“³⁶ și a înaintat demisia cabinetului pe care îl condusesese³⁷.

³² Ibidem, op. cit., p. 105

³³ Ibidem, op. cit., p. 105

³⁴ La sfârșitul lunii ianuarie 1938, Sir Reginal Hoare, ministrul Marii Britanii la București, era de părere că guvernul Goga nu putea pune capăt situației grele prin care trecea țara, mai ales situațiilor antisemite, și nici un alt guvern nu putea să-și asigure o majoritate parlamentară, de aceea, spre a se evita întărirea pozițiilor Gărzii de Fier, aprecia că „ar fi de preferat o dictatură veritabilă“. (cf. C. Troncotă, **Mihail Moruzov și frontul secret**, Editura „Elion“, București, 2004, p. 100)

³⁵ Mihai Fătu, ibidem, op. cit., p. 287

³⁶ Mihai Fătu, ibidem, op. cit., p. 287

³⁷ Cunoscutul fruntaș legionar M. Sturdza arată (cf. F. Nedelcu, op. cit., p. 387) că a cerut lui Octavian Goga să nu se supună hotărârii regelui de a-l demite, punându-se în fruntea unei revolte fasciste. „I-am spus – afirmă acesta – Demisia d-voastră nu este încă dată. Sunteți încă prim-ministru. Stați unde sunteți. Cămășile verzi (legionarii) și cămășile albastre (național-creștinii) împreună, și răspunsul pe care-l vor găsi în popor, ar putea alcătui o putere greu de înlăturat“. Simțindu-se izolat pe plan intern și neavând sprijinul concret al Germaniei hitleriste care pregătea anexarea Austriei, Octavian Goga a refuzat să se pună în fruntea unei rebeliuni anticarliste, ceea ce pare că puțin mai târziu a regretat. În acest sens, Mihail Sturdza relatează: „Eram cu Goga la Viena la intrarea triumfală a diviziilor motorizate germane (în Austria). «Dacă știam că pot veni atât de repede – mi-a spus el – nu m-aș fi lăsat răsturnat atât de ușor»“.

³⁰ Guvernul Goga a decis, la 13 ianuarie 1938, dizolvarea Parlamentului și organizarea de noi alegeri în data de 3 martie 1938.

³¹ Constantin Argetoianu, **Însemnări zilnice**

Gestul lui Octavian Goga l-a surprins, se pare, pe Iuliu Maniu, care fusese convins că acesta va accepta propunerea regelui. Pamfil Șeicaru consideră că: „Printr-un demn refuz, Octavian Goga câștigase cea mai frumoasă victorie politică”³⁸. Biograful de mai târziu al lui Goga a fost, însă, de altă părere, considerând, dimpotrivă, că activitatea sa politică „se sfârșise deplorabil”³⁹.

Demisia lui Goga i-a creat serioase probleme regelui, obligându-l să ia măsurile care îi vor aduce oprobiul opiniei publice: instalarea guvernului prezidat de patriarhul Elie Miron Cristea, dizolvarea și, la scurt timp, interzicerea partidelor politice, suspendarea parlamentului, înființarea unui partid politic propriu, renunțarea la preconizatele alegeri democratice prevăzute pentru data de 3 martie etc. Ulterior, pentru a motiva, într-un fel, presiunile exercitate asupra guvernului, propaganda oficială a epocii, dar și, mai târziu, cea a regimului comunist vor susține că „gruparea lui Goga-Cuza pregătea un putch de sugestie hitleristă”⁴⁰.

Așadar, după doar 44 de zile de existență, cabinetul Goga s-a prăbușit la fel de spectaculos pe cât de neașteptat ajunsese la putere, semnând, în același timp, și actul de deces al P.N.C. „Prin compromiterea și discreditarea Partidului Național Creștin, regele lăsase să se consume și ultimul act al planului său. Demonstrând că nici guvernarea unui partid fascist nu are sorți de izbândă în rezolvarea problemelor majore ale țării, Carol al II-lea prezenta monarhia în postura unicei instituții capabile să lichideze anarhia internă și să asigure în mod eficient apărarea intereselor statului pe plan internațional”⁴¹.

Cu diverse prilejuri, Octavian Goga a descris împrejurările care au determinat demisia guvernului său. În plus, el a făcut precizări dure atât la adresa unor lideri și partide politice. Între altele, el dezvăluie atitudinea PNL: „Sub pretextul că vom înregistra un eșec electoral, mi-au cerut să nu mai fac alegeri, să guvernez cu forme electorale. Curioase îndemnuri din partea unui partid democrat...”⁴². El critică, totodată, în termeni categorici, noul guvern: „Vin din nou la cârmă toți foștii prim-miniștri, oameni cari au fost răspunzători de situația de astăzi, ce înnoiri aduc ei, în numele trecutului lor? E o răzbunare a morților... Vor fi adunați toți laolaltă și pe cadavrele lor, în temeiul certificatului de neputință, se va lansa o nouă îndrumare a Statului... Aceasta nu e o reformă, nu e resurrecție, e un parastas!”⁴³. Pe același ton este și declarația făcută de Octavian Goga în cadrul ședinței Marelui Consiliu al Partidului Național Creștin din data de 15 februarie 1938. Acolo Goga a ținut să precizeze: „Guvernarea pe care o avem astăzi, o socotim mai amorală fiindcă adună la un loc tocmai pe acei răspunzători de starea în care se găsește astăzi țara, și în al doilea rând apolitică fiindcă n-are decât sprijinul acelor partide pe care țara le-a respins la alegeri, lăsându-le în afara Parlamentului... Mergem spre o înnoire a vieții publice? Dar atunci de ce au fost alese toate aceste vechituri?” Tot în acest context el și-a justificat poziția adoptată, spunând: „N-am putut să participăm la guvernul de astăzi, fiindcă n-am voit să stăm la un loc cu morții; nu facem parte din lumea lor...”⁴⁴

Joseph Neuhauser – *Castelul de la Uioara*

Viața a arătat că, într-adevăr, decizia politică de mare răspundere asumată de rege, prin instalarea dictaturii personale, nu fusese una în interes național, iar falimentul regimului său de dictatură personală, dar și al țării, avea să se producă destul de curând.

„Trădarea” lui O. Goga și a lui C. Zelea-Codreanu, dar mai ales afrontul adus regelui prin refuzul de a intra în guvernul prezidat de patriarhul Elie Miron Cristea și mai ales opiniile critice formulate, cu impact asupra unei părți importante a opiniei publice, dar mai ales a cercurilor anticarliste în creștere, nu vor rămâne fără urmări. Cu primul prilej oferit, C. Zelea-Codreanu a fost arestat, i s-a intentat un proces (în mai 1938, luna în care va muri și O. Goga), a fost întemnițat, cu intenția de a fi ucis în detenție. De altfel, în noaptea de 29/30 noiembrie 1938, C.Z. Codreanu va fi asasinat din ordinul lui Armand Călinescu, care, așa cum prevăzuse O. Goga, devenise președintele Consiliului de Miniștri.⁴⁵

O. Goga reprezenta, însă, un simbol național, era o importantă personalitate a vieții politice și literare românești. El se bucura de respectul și prețuirea a milioane de români. Nu exista nici un motiv plauzibil pentru arestarea lui. În ciuda terorii și cenzurii excesive impuse de noul guvern, poetul nu putea fi tras la răspundere pentru opiniile sale politice. O asemenea măsură ar fi primit oprobiul cercurilor politice interne și externe. De asemenea, Goga era foarte cunoscut și apreciat în cercurile politice, academice și literare străine, dar și în cele diplomatice europene. Mai mult, cu puțin timp înainte el fusese primul ministru al României. Deci, cu el nu se putea proceda cu metodele brutale, de forță, ca și cu C. Zelea-Codreanu. Eliminarea lui trebuia făcută, așadar, cu prudență, abil, spre a părea opiniei publice un lucru absolut firesc. Tocmai de aceea misiunea aceasta importantă și delicată (avându-se în vedere relațiile personale externe ale demnitarului român) a fost încredințată eminenței cenușii a regelui, Mihail Moruzov⁴⁶, șeful serviciilor secrete. Iar măsura la care s-a recurs a fost otrăvirea.

Poetul, scârbit de politică, dar mai ales de comportamentul lipsit de scrupule al regelui, a intenționat, inițial, să părăsească definitiv România și să se stabilească în Elveția. Astfel, în seara

³⁸ Pamfil Șeicaru, op. cit., p. 29

³⁹ I.D. Bălan, op. cit., p. 151

⁴⁰ cf. I.D. Bălan, op. cit., p. 150

⁴¹ Florea Nedelcu, op. cit., p. 386

⁴² Mihai Fătu, op. cit., p. 288

⁴³ Mihai Fătu, op. cit., p. 289

⁴⁴ Ibidem, op. cit., p. 291

⁴⁵ cf. Ioan Scurtu și col., op. cit., p. 168

⁴⁶ Moruzov a fost considerat „un misterios personaj” care a „exercitat o imensă putere în stat” și a fost „unul dintre intimii Palatului” (apud. C. Troncotă, op. cit., p. 126). Însuși Horea Sima l-a considerat pe Mihail Moruzov „unul dintre acești favoriți” ai regelui, omul prin care monarhul își materializa cele mai odioase atacuri împotriva personalităților și forțelor politice ostile.

zilei de luni, 21 februarie 1938, poetul, soția sa și colaboratorul său apropiat, Alexandru Hodoș, au plecat la Viena. De aici, joi, 24 februarie 1938, poetul va pleca la München, unde se va întâlni, în aceeași zi, cu Rosenberg, Urban și Aman, demnitari ai regimului nazist. Rămâne în Germania până în dimineața zilei de 27 februarie 1938, când pleacă în Elveția, cu popasuri la Zürich și Berna. Rămâne în Elveția până luni, 14 martie 1938. În acest interval are mai multe convorbiri și întâlniri cu prințul Barbu Știrbey, precum și cu unii colaboratori politici. Vroia chiar să își cumpere o casă în Elveția și să se stabilească definitiv acolo. Din motive pe care doar le intuim, el renunță, însă, la această idee și se întoarce în țară. Nu înainte de a se opri, pentru scurt timp, la Viena, unde asistă la intrarea trupelor germane de ocupație, eveniment pe care îl va evoca, de altfel, în ultimul său discurs rostit la Academia Română. Era foarte îngrijorat de agresivitatea și virulența acțiunilor iredentist-revanșarde ale cercurilor de la Budapesta, de atacurile acestora împotriva României. Cu toată scârba pe care i-o producea politica, Goga se angajează, pe cont propriu, în discuții cu unii din reprezentanții clasei politice maghiare, având avantajul bunului renume de care se bucura încă, mai ales ca literat și traducător din poezia maghiară, în țara vecină. În plus, avea atuuł extraordinar de a fi semnat „Pactul de la Ciucea“, document politic încă insuficient cunoscut, dar de o importanță aparte pentru atragerea reprezentanților clasei politice maghiare la viața politică a României întregite. El obține chiar unele succese în demersurile sale, așa cum soția sa îl va informa pe regele Carol al II-lea în timpul unei audiențe.

Revenit în țară, Octavian Goga ajunge în București abia în data de 19 martie. Tot aici, în 24 martie, va avea un dejun, acasă, cu Fabricius și Pochhammer, reprezentanți ai Legației germane din România. La rândul ei, Veturia Goga, din însărcinarea soțului ei, dar și, credem noi, din inițiativă personală, nu rămâne indiferentă față de cele întâmplate. Ea era poate chiar mai afectată decât fostul prim ministru, atât ca prestigiu, cât mai ales material. Ea observă că „Tăvicuțu... a început să fie neliniștit. N'are nici un motiv. Toate sunt în perfectă ordine“. Dar, duminică, 27 martie 1938, ea pleacă, totuși, din nou la Viena, unde rămâne până marți, 29 martie 1938. Bănuim că, în acest interval de două zile, ea a avut întâlniri importante cu unii demnitari naștiști, care urmăreau interesați evenimentele din România. În perioada următoare, poetul, însoțit de apropiați politic, va naveta între București, Predeal, Sinaia și Ciucea. Participă la reuniuni restrânse, cele mai multe de familie, dar și la manifestări publice, așa cum a fost cea organizată, de 1 aprilie, ziua sa de naștere, de Academia Română. Evident că îl va preocupa, văzând cele ce se întâmplă în țară, și politica. Intenționa să reintre în viața politică abia după data de 10 mai, când ar fi vrut să aibă o audiență la rege. (El i-ar fi declarat, la Cluj, lui Sebastian Bornemisa, potrivit declarațiilor ulterioare ale acestuia: „Cred că în actualele împrejurări rolul meu trebuie să fie acela... de a netezi cât mai mult drumul unei perfecte înțelegeri și împăcări între suveran și națiune“. Apoi S. Bornemisa mai adaugă: „Credința lui era că evenimentele îl vor justifica definitiv și că cel mult în șase luni va fi chemat din nou la cârmă“⁴⁷. S-ar putea ca această convingere să-i fi fost inspirată și întreținută și de întâlnirile personale – sau cele ale soției sale – cu reprezentanți ai regimului nazist, regim deranjat de situația creată în România în urma instaurării dictaturii

personale a lui Carol al II-lea. Aceasta constituia un obstacol în calea ascensiunii forțelor de extremă dreaptă, care puneau pe prim plan, în politica lor externă, întărirea legăturilor cu Germania.) Încredințază această misiune soției sale, care ia legătura cu Palatul, dar căreia îi cere și să-i comunice ministrului de externe Nicolae Petrescu-Comnen rezultatele discuțiilor avute de el recent cu partea maghiară, precum și soluțiile convenite. Veturia Goga se deplasează la București, iar de acolo, în absența ministrului Petrescu-Comnen din Capitală, la Iași – potrivit celor ce mi-a relatat chiar ea prin anii '60 ai secolului trecut. Acest periplu i-a luat câteva zile, revenind la Ciucea abia după decesul soțului ei. Între timp, el își permite o deplasare, în data de 5 mai, la Cluj, unde se întâlnește cu prietenii și cu unii dintre partenerii săi politici (între care și cu Sebastian Bornemisa⁴⁸, fostul primar al municipiului de pe Someș și membru în guvernul Goga), și un popas la restaurantul „New York“. Aici consumă, între altele, și bere, prilej cu care i se administrează otrava aducătoare de moarte. În aceeași zi, Goga pleacă la Ciucea, unde, seara, otrava pusă de oamenii lui M.

⁴⁸ Potrivit unor opinii, de fapt, ucigașul poetului a fost chiar S. Bornemisa, cunoscut nu doar ca om politic și membru al P.N.Ț, ci și ca membru al cercurilor francmasonice din România. Justificarea acestei crime ar constitui-o faptul că Octavian Goga își dăduse, cu mai puțin de 5 ani în urmă, demisia din rândurile francmasoneriei. Ca o mărturie a acestei demisii stă scrisoarea de răspuns a lui Jean Paul, datată „București, 25 noiembrie 1933“, care îl asigură pe O. Goga că: „...voi supune această chestiune, cât de urgent, deliberării forurilor competente masonice“ (cf. Mircea Popa, *Octavian Goga – francmason*, în „Curierul Primăriei municipiului Cluj-Napoca“, an VII, nr. 331, 16 iulie 2001). Nu cunoaștem, însă, alte cazuri, din viața politică românească, în care francmasoneria să fi dispus suprimarea fizică a cuiva. Este la fel de adevărat că, din câte se știe, gestul lui Goga de a-și da demisia din această organizație secretă era unul singular. Credem că a recurs la el întrucât, ca urmare a viitoarelor sale orientări politice de extremă dreaptă, adeseori însoțite de acțiuni și decizii antisemite, intra în contradicție cu „politică“ francmasoneriei. Nu deținem nici un fel de dovezi că, într-adevăr, fostul primar al Clujului și membru al Cabinetului Goga s-ar face vinovat de o asemenea crimă odioasă. Nu excludem, însă, în totalitate posibilitatea ca S. Bornemisa să fi colaborat cu M. Moruzov pentru otrăvirea poetului. Poate primise ordin chiar din partea regelui în acest sens. Să nu se uite că Bornemisa fusese acceptat în Cabinetul Goga la insistențele lui Carol al II-lea. Căci, din punct de vedere politic, cum arătam mai sus, acesta aparținea PNȚ, nicidecum PNC-ului goghisto-cuzist. Oricum, S. Bornemisa a fost ultimul om politic important pe care Goga l-a întâlnit înaintea neașteptatei sale morți. Sebastian Bornemisa a păstrat, însă, o tăcere totală asupra multor aspecte ale ultimei lor întâlniri. Este cert, însă, că și el a fost unul dintre cei care, după demisia sa din fruntea Guvernului, avea misiunea de a-l informa pe rege despre deplasările, întâlnirile, acțiunile și declarațiile lui Octavian Goga. Fragmentele citate mai sus pot fi considerate ca o mărturie în acest sens.

Dacă, cercetări viitoare vor confirma implicarea lui S. Bornemisa în săvârșirea acestei crime, ele vor trebui să mai clarifice și altceva. Pe de o parte, dacă crima a fost dictată direct de „forurile competente masonice“ sau acestea au achiesat doar la măsura luată de Carol al II-lea. E important, de asemenea, de știut dacă S. Bornemisa a fost mandatat în legătură cu sau informat despre crima pusă la cale personal de regele Carol al II-lea – și el membru al francmasoneriei – sau direct de către „forurile competente francmasonice“. În această fază a cercetărilor rămâne o singură certitudine în legătură cu acest caz: S. Bornemisa s-a întâlnit cu poetul la Cluj, l-a însoțit inclusiv la restaurant și a luat notă de intențiile viitoare ale acestuia în plan politic, intenții aduse, după cum se știe, ulterior la cunoștința monarhului.

⁴⁷ Mihai Fătu, op. cit., p. 294

Moruzov⁴⁹ și-a făcut efectul. Medicul satului, dr. Perciun, pune diagnosticul „congestie cerebrală”, fie din nepricepere, fie, probabil, ca urmare a vreunui ordin primit⁵⁰.

Un asemenea diagnostic nu se justifica prin nimic. Octavian Goga frecventase, ani la rând, pentru tratament și refacerea forțelor, diverse stațiuni, în special Karlsbad, dar și unele din Elveția sau medici curanți din Austria. Mai ales după 1935, poate și ca urmare a șocului suferit în urma pierderii fratelui său, Eugen Goga, poetul a fost în mai multe rânduri bolnav. Astfel, în mai 1936, Goga a fost țintuit la pat, vreme de vreo două săptămâni (mai exact între 10-22 mai), cu temperaturi de până la 40 de grade, dar din cauza unei afecțiuni la rinichi. De altfel, atunci, mai exact la 17 mai 1936, Veturia Goga a notat: „mână păcătoasă, mână criminală. vom mai vorbi, vom desluși”. În acest moment nu putem confirma bănuielile Veturiei Goga, dar nici nu deținem informații că tentativa de eliminare fizică a poetului ar data, într-adevăr, mai devreme de deznodământul tragic din 7 mai 1938. Dacă ea a existat cu adevărat, va trebui lămurit cine ar fi avut interesul să-l elimine pe poet, dar mai ales din ce cauză. Mai exact, pe cine deranja, în acel moment, Octavian Goga, care era în opoziție și nu deținea nici o funcție importantă. Nu credem că simplele luări de poziție critice, de la tribuna Camerei Deputaților sau din mesajele personale adresate regelui, să fi determinat o asemenea măsură.

⁴⁹ Acesta „a afirmat că asemenea acte – uciderea adversarilor regelui – n.n. – sunt de multe ori necesare și corpului omenesc, sacrificând un membru, pentru a salva restul și viața individului” (apud. C. Troncotă, idem, op. cit., p. 132).

De altfel, chiar Eugen Cristescu, care i-a succedat lui M. Moruzov la conducerea SSI, a menționat că unii subordonați, „cu autorizarea și îndemnul lui Moruzov, ... întrebunțează violența sub toate formele, ajungând până la suprimarea mai multor conducători legionari...” (ibidem, op. cit. p. 132)

⁵⁰ C. Troncotă precizează, între altele, (cf. *Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceaușescu*, Editura „Ion Cristoiu”, București, 1999, p. 181-182): „Realizările incontestabile pe frontul secret, dublate de încrederea și sprijinul primite din partea vârfurilor politice și militare, l-au făcut pe Moruzov să perceapă în mod eronat că i se poate îngădui orice, inclusiv să se amestece în viața particulară a oamenilor, fie personalități ale clasei politice, fie cetățeni de rând. Așa a ajuns să acumuleze o impresionantă cantitate de informații și documente compromițătoare despre toți cei ce se situau pe o poziție de adversitate față de regele Carol al II-lea ... Fire extrem de ambițioasă și orgolioasă și cu o încredere nemăsurată în calitățile sale, Moruzov a căutat să profite de ambițiile Palatului regal pentru a-și satisface propriile interese”. Față de gruparea politică a lui Goga și unii din miniștrii Cabinetului său – mai ales generalul Ion Antonescu – Moruzov a avut o atitudine ostilă. Iată de ce, ordinul primit din partea Palatului de a-l suprima fizic pe O. Goga i-a oferit o șansă în plus „să profite de ambițiile Palatului regal pentru a-și satisface propriile interese”.

După săvârșirea crimei Moruzov a recurs la tot felul de mijloace pentru ca secretul să intre în mormânt odată cu mortul. La începutul anilor '70 ai secolului al XX-lea, când l-am întregat pe Simion, fostul valet al poetului, despre acest act criminal, el a avut o reacție surprinzătoare, de teamă. A privit speriat în jurul lui și a schimbat imediat subiectul. La plecare, câteva ore mai târziu, l-am însoțit până la ieșirea pe poarta Castelului de la Ciucea. Cerase persoanelor cu care venise să coboare înaintea sa la mașină și să-l aștepte. Am reluat, obstinat, întrebarea. S-a mulțumit doar să spună că ar fi bine să las lucrurile așa cum sunt. „E mai bine așa și pentru dumneata”, a spus el în încheiere. Să nu fi uitat, oare, nici la peste 30 de ani de la asasinat, practicile de intimidare și amenințare folosite împotriva lui și a celorlalți care au cunoscut adevărul?

Singura supoziție pe care o putem formula acum și aici este legată de intuiția diabolică a regelui cu privire la evoluția vieții politice din România în anul viitor, respectiv ascensiunea rapidă a partidelor extremiste, fapt ce ar fi putut face din Goga un adversar de temut. Acesta, deși monarhist înfocat, la fel ca majoritatea clasei politice a momentului, nu uitase, cu siguranță, nici ușurința cu care prințul Carol și-a încălcat jurămintele de a renunța la Elena Wolf Lupescu, ca o condiție a sprijinirii revenirii sale la tron, nici manevrele făcute de rege pentru discreditarea partidelor politice și formarea unui guvern obedient, mai presus de rezultatul voinței electoratului.

Avem mărturia Veturiei Goga, încă din mai 1936, cu aproape 2 ani înaintea morții poetului, că se atenta la viața lui de o „mână păcătoasă, mână criminală”.

Prin șantaj și presiuni, deși descoperită și cunoscută multor contemporani ai evenimentului, crima rămâne într-un con de umbră. Pentru opinia publică, care-l prețuia pe poetul, publicistul și omul de mare rafinament spiritual și aleasă cultură care a fost Octavian Goga, s-a ales ca explicație varianta congestiei cerebrale, afecțiune perfect posibilă și plauzibilă având în vedere viața trepidantă, tensionată a poetului, ca și deziluziile de care acesta avusese parte după plecarea din fruntea guvernului. (Anunțat, în 6 mai, de starea gravă a sănătății lui Goga, renumitul medic clujean Iuliu Hațieganu s-a deplasat la Castelul de la Ciucea. După ce l-a consultat pe bolnav, potrivit unor martori oculari locali, între care s-a numărat și notarul Popa, el i-a reproșat medicului Perciun de ce nu și-a dat seama că era vorba de otrăvă, nicidecum de congestie cerebrală, de ce nu a folosit un antidot împotriva otrăvii imediat ce a fost chemat la căpătâiul bolnavului, dar și că l-a chemat mult prea târziu, că „acum nu se mai poate face nimic”. Dar, până la urmă, n-a obiectat ca în certificatul de deces să figureze cauza morții sugerată de dr. Perciun. De ce oare?)

Poate că declararea imprudentă de către poet, în compania prietenilor și colaboratorilor săi, a intențiilor sale de a reveni în viața politică, i-a grăbit sfârșitul. Pentru a nu mai fi nevoit a-l înfrunța (căci Goga a refuzat categoric și în mod neechivoc invitația ca, în calitate sa de fost premier, să devină ministru secretar de stat în noul Cabinet prezidat de patriarh, la fel ca A. Averescu, A. Văitoianu, A. Vaida-Voevod, N. Iorga, C. Angelescu sau Gh. Tătărescu) în condițiile deteriorării continue a climatului social-politic intern și a unei recrudescențe a atacurilor cercurilor iredentist-revanșarde externe, Carol al II-lea a preferat această metodă de tip medieval: suprimarea adversarilor politici periculoși.

Nu numai pe O. Goga și C.Z. Codreanu a vrut Carol al II-lea să îi suprima fizic. Potrivit unor însemnări rămase de pe urma mareșalului Ion Antonescu și a lui Armand Călinescu, în noiembrie 1938 ar fi urmat să aibă loc și asasinarea lui Iuliu Maniu, odată cu cea a liderului legionar. C. Troncotă notează⁵¹: „Cert rămâne faptul că Armand Călinescu s-a opus ca liderul P.N.Ț. – Iuliu Maniu – și el un adversar politic al regelui Carol al II-lea, să fie eliminat fizic împreună cu Codreanu și că a ținut să consemneze în *Jurnalul* său cât mai lapidar o problemă secretă”.

Carol al II-lea îl ura pe fostul său sfetnic, chiar și după moartea sa. Astfel, în jurnalul deja amintit, el nota <Vineri, 27 mai>, la aproape trei săptămâni de la moartea poetului: „După

⁵¹ Ibidem, op. cit., p. 135

Aloisie Hora – *Peisaj cu animale*

masă, în audiență⁵², D-na Goga, soi-disant, să-mi spună lucruri <pe> cari el avea intenția de a le <spune> într-o audiență pe care era s-o ceară după 10 mai. Cam același lucru ce mi l-a spus zilele trecute Hodoș. Conversația cu Bethlen, care, zice ea, conduce din umbră politica externă a Ungariei. Zice că s-ar fi înțeles, pe baza «Pactului de la Ciucea»; nu cunosc pactul și ea a promis să mi-l trimeată. Pe urmă, Goga se laudă că, grație lui, în ultima adunare antirevizionistă, România n-a fost atacată. Pe urmă, mai spune... coana Veturia că n-are pretenții politice și că ar trebui găsit cineva care să conducă partidul, adică să fie un punct de raliere a foștilor partizani, până ce se va putea reorganiza legal partidul sub un om de valoare. În momentul de față se gândește la Brătescu Voinești. Mi-a mai vorbit de marea dragoste și devotament ce le avea el pentru mine, de proiectul de mausoleu de la Ciucea și de mănăstirea ce ar dori să se facă acolo⁵³. Arată o ură fără margini pentru Maniu⁵⁴.

⁵² Din informațiile pe care le deținem, audiența a avut loc, în realitate, chiar la începutul lunii mai 1938, pe când poetul mai era în viață, iar starea sănătății lui era bună, încurajându-l să revină, după cum intenționa, în viața politică și publică, după data de 10 mai. Nimic nu anunța atunci neașteptata sa dispariție și nimeni nu bănuia că crima pusă la cale de însuși regele se va petrece atât de curând. De altfel, poetul însuși încredințase soției sale misiunea de a informa principalii factori, pe ministrul de externe Nicolae Petrescu-Comnen, dar și pe rege, despre demersurile făcute în cercurile influente maghiare în favoarea cauzei românești, pentru atenuarea atacurilor sălbatice de grupările revizionist-revanșarde împotriva României.

⁵³ Voit sau nu, regele încurcă datele. Veturia Goga nu avea cum să îi vorbească, în cadrul audienței de vineri, 27 mai 1938, de reorganizarea fostului P.N.C., partid condus, până în 30 martie 1938, de Octavian Goga, după ce acesta nu mai era în viață. De altfel, toate partidele politice românești, deci și PNC-ul, au fost interzise de rege, care a impus propriul partid pe scena politică românească. Nu se mai justifică, în opinia noastră, să mai fie evocată intenția poetului de a reveni în viața politică după audiența la rege preconizată după 10 mai 1938. Știm, însă, cu certitudine, că regele i-ar fi spus văduvei: „D-ta ești datoare să urmezi calea lui“. Apoi, cu un sentiment vădit de culpabilitate, Carol al II-lea a cerut: „Să ne faci favoarea să tipărim noi poeziile“. Dar este adevărat că ea s-a referit, în cadrul audienței respective, la intenția de a încredința construirea mausoleului de la Ciucea lui Constantin Brâncuși, cu care, de altfel, se întâlnise în 25 mai 1938. Acesta îi era recunoscător marelui dispărut că scrisese primul articol despre el, în revista „Lucaefărul“ din 1906, iar ulterior, întâlnindu-l, l-a prins de umeri și l-a întrebat: „Ce zici de România Mare?“. Este, de asemenea, adevărat că Veturia Goga a vorbit monarhului despre intenția de a înființa la Ciucea o mănăstire. Era dorința poetului ca, după moartea Veturiei, proprietatea de aici să fie administrată de o mănăstire de călugări intelectuali, dorință exprimată, pe la începutul deceniului al III-lea al secolului XX, cu prilejul unei întâlniri, la Ciucea, a episcopilor Nicolae Popovici și Nicolae Ivan, al Oradiei și, respectiv, al Clujului, prieteni și colaboratori apropiați ai

Este surprinzător faptul că ideea congestiei cerebrale – soluție menită a ascunde adevărata cauză a morții celui ce a fost „poetul pătimirii noastre“ – a persistat și mult după 1938, fiind preluată, în monografia sa, și de I.D. Bălan⁵⁵, care declara, totuși, în 1971, că: „Nimic ... nu semnala o congestie cerebrală care se produce în seara zilei de 5 mai 1938“. Biograful poetului avea dreptate, deoarece afecțiunile de care suferise acesta nu puteau duce la o congestie cerebrală.

Spre a acoperi crima săvârșită (deși locuitorii din Ciucea și împrejurimi știau cu certitudine că „domnul prim ministru“ fusese otrăvit, fapt transmis și generațiilor viitoare, în pofida abilei propagande oficiale, a presiunilor și amenințărilor, inclusiv asupra Veturiei Goga, văduva sa, ca adevărul să rămână necunoscut opiniei publice), regele Carol al II-lea aprobă organizarea de funeralii naționale, cu toate onorurile convenite – inclusiv înmormântarea la Bellu (la data de 12 mai 1938). Ce glumă stranie a sorții: Goga revenea în București – dar pe catafalc, nu pentru preluarea puterii – în data când își propusese! – pentru cel ce ar fi putut – dată fiind evoluția vieții politice – să-i devină un extrem de incomod oponent. El încerca astfel să lase impresia că regreta dispariția lui Goga, la fel ca milioanele de români cu adevărat îndurerați de neașteptata sa moarte. În realitate, maleficul Carol al II-lea era satisfăcut (stă mărturie indubitabilă și ura ce transpare din însemnările făcute de el în jurnalul amintit, la o dată foarte apropiată decedului fostului său sfetnic) că eliminase un adversar redutabil, un politician cu un prestigiu deosebit, un om care, mai devreme sau mai târziu, s-ar fi ridicat și mai ferm și mai hotărât, împotriva aventurierului cu apetit dictatorial. (Crima în sine era și un avertisment sever dat liderilor partidelor politice, ostili dictaturii regale și poftelor de putere și avere ale regelui aventurier și ale camarilei sale).

De curând s-a descoperit în arhivele nemțești privind cel de-al treilea Reich un memoriu depus, în anul 1938, la Berteschgaden, de către Veturia Goga. Textul acestuia este redactat în nemțește și cuprinde, pe lângă prezentarea generală a situației reclamate, dovezile privind otrăvirea lui Octavian Goga (între altele și constatările competente ale renumitului profesor uni-

lui Octavian Goga. Mănăstirea și-a încetat activitatea în 1946, din ordinul autorităților sovietice de ocupație. Ea a fost reînființată după 1990, din inițiativa unor localnici, între care m-am numărat și eu, cu sprijinul marelui cărturar și mitropolit Antonie Plămădeală, dar, din păcate, nu îndeplinește încă rolul pe care însuși poetul i-l hărăzise, implicându-se foarte puțin în administrarea patrimoniului muzeal de la Ciucea.

Nu înțelegem de ce, chiar și la aproape 3 săptămâni de la moartea lui Goga, Carol al II-lea nu și-a putut controla sentimentele față de fostul său prim ministru și nu i-a recunoscut, măcar de complezență, meritele reale avute în atenuarea atacurilor împotriva României din partea cercurilor iredentist-revanșarde și revizionist-șovine de la Budapesta. Avem convingerea că, dacă Octavian Goga ar fi trăit, în mare parte, s-ar fi putut evita dezastrul produs în anii ulteriori, respectiv chiar și Diktatul de la Viena, din 30 august 1940, dar mai ales exodul și suferințele de neimaginat a milioane de români din teritoriul retrocedat al Ardealului. Ne îndreptățește să afirmăm acest lucru chiar atitudinea autorităților horthyste de ocupație care, în perioada 1940-1944, au manifestat un oarecare respect față de poetul defunct și proprietatea sa de la Ciucea, renunțând la devastarea acesteia sau, eventual, la trecerea ei în proprietatea statului maghiar. Și mort, Octavian Goga s-a bucurat de mai mult respect decât morganaticul rege Carol al II-lea rămas în viață, dar plecat, în mod laș, din fruntea țării.

⁵⁴ Carol al II-lea, op. cit., p. 242-243

⁵⁵ I.D. Bălan, op. cit., p. 151

versitar doctor Iuliu Hațieganu, medicul sosit prea târziu și inutil la câpătâiul victimei, declarațiile făcute de valetul Simion, cazul întâmplat în mai 1936, semnalat de noi mai sus, ca și „aranjarea“ ca Veturia Goga să sosească la Ciucea abia după ce poetul decedase etc.).

Memoriul a fost citit de Fuehrer. Acesta l-a însărcinat, după cum rezultă din rezoluția sa pe documentul respectiv, pe dr. Goebels să verifice pe teren faptele reclamate. Referatul lui Goebels, care confirmă întru totul veridicitatea acuzației Veturiei Goga, este, în același timp, o riguroasă și minuțioasă analiză a vieții politice românești interbelice. Din cuprinsul lui rezultă, însă, și intențiile urmărite de germani în România, ca și personalitățile politice de aici avute în vedere de ei în perspectiva preconizatei ofensive spre Est: generalul Ion Antonescu, Octavian Goga și Corneliu Zelea-Codreanu. Chiar și înainte de omorârea celor doi, favorit rămânea tot generalul, datorită calităților și pregătirii personale, precum și experienței sale cazone, mult mai utilă părții germane și intereselor sale în zona României și a Balcanilor. (De aceea ne-am pus întrebarea firească: s-ar putea, oare, vorbi de implicarea directă, în august-septembrie 1940, inclusiv prin adoptarea Diktatului de la Viena, a nemților în îndepărtarea regelui cu apucături dictatoriale și criminale și în crearea condițiilor de preluare a puterii de către generalul Ion Antonescu?).

Așadar, memoriul Veturiei Goga, ca și concluziile cercetărilor ordonate de Adolf Hitler însuși, confirmă faptul că Octavian Goga a fost otrăvit la cererea și din dispoziția regelui Carol al II-lea.

La aproape 40 de ani de la trecerea lui Octavian Goga la cele veșnice, în „Vatra. Foaie românească de opinie și informație, iulie-sept. 1977, nr. 143, XXVII, 3, care apărea în Germania (7800 Freiburg, Erbprinzstr. 17A), după părerea noastră editată de cercuri legionare sau apropiate acestora, apare o consemnare ce ne-a atras atenția. Se afirmă astfel că la 15 martie 1939 ar fi apărut în „Welt-Dienst“ un articol consacrat lui Codreanu. Autorul, anonim, al acestei consemnări afirmă că publicația germană ar fi preluat, la rândul-i, un articol, publicat la 5 ianuarie 1939, sub semnătura ziaristului evreu de origine franceză, Alexander Heranger, într-un ziar evreiesc, „Israel“, ce apărea la Cairo, în Egipt.

O altă publicație, la fel de anonimă, dar și ea legată de cercurile legionare, intitulată „Exilul solidar. Publicație de luptă anticomunistă din exilul românesc“, anul VI, mai 1978, nr. 64, afirmă că, de data asta, revista americană „The liberty bell (Vocea noii revoluții americane)“ „publică în limba engleză reproducerea dintr'un ziar iudeu apărut la Cairo în 1939“. Este vorba, în general, de același text, cu accente antisemite vizibile.

Textul care inflamează cercurile legionare din exil sugerează implicarea evreilor în suprimarea lui Corneliu Zelea Codreanu și a lui Octavian Goga. Potrivit publicațiilor amintite, Herenger (Heranger, conform ultimei foi citate de noi) ar fi scris în ziarul **Israel** din 5 ianuarie 1939: „Două lovături puternice ... au căzut anul trecut pe capul antisemitismului român. Ambii lui conducători⁵⁶ au fost lichidați în decurs de 6 luni. Ambii au fost locotenenții lui Hitler peste regatul moldo-valah, certându-se între ei

pentru cinstea de-a fi năpasta Israelului⁵⁷. Mărunțelul Goga⁵⁸ a fost doborât în Mai, după ce abia ajunsese la putere... Iar recent i-a venit rândul rivalului său, Corneliu Codreanu... să cadă... sub gloanțele jandarmilor, cari au primit ordinul de a trimite prizonierii lor pe lumea cealaltă⁵⁹...“

Și ziaristul evreu de origine franceză a reținut esența: O. Goga și C.Z. Codreanu au fost lichidați în decurs de 6 luni. Cercurile carliste, chiar dacă în țară impuseseră tăcerea absolută, ba chiar, prin comunicatul difuzat de RADOR cu privire la C.Z. Codreanu, acreditau ideea morții ca urmare a tentativei fugii de sub escortă, erau neputincioase și nu aveau cum influența sau cenzura (și) presa străină.

La mai puțin de un an de la moartea lui O. Goga, Alexander Herenger afirma că fostul prim ministru român fusese lichidat, adică ucis. El nu avea absolut nici un motiv – chiar dacă nu o declară direct – să se îndoiască în legătură cu uciderea celor doi politicieni de extremă dreaptă, declarați antisemiți, de către una și aceeași persoană: Carol al II-lea. Cel puțin în cazul ultimului el arată clar că a fost victima jandarmilor. Ori aceștia nu au acționat la voia întâmplării, ci conform ordinului primit. Mai mult, ei trebuiau să găsească, de ochii lumii, și o explicație: tentativa de fugă de sub escortă. Nici ziaristul francez, însă, nu crede într-o astfel de variantă.

Cele două publicații legionare acreditează, fals, după părerea noastră, ideea că, de fapt, textul lui A. Herenger ar fi o primă recunoaștere că: „Codreanu și oamenii săi au fost victimele unui asasinat evreesc brutal, sistematic“. Dacă am accepta această logică a urii, având în vedere jubilația lui Herenger în relatarea celor două dispariții, am putea trage concluzia că și Goga ar fi fost victima acelorași cercuri. O asemenea concluzie ar fi, însă, absurdă și fără temei.

Este adevărat că Goga nu și-a ascuns sentimentele antisemite, iar ca demnitar a luat decizii menite a aduce, adesea, atingere intereselor comunității iudaice din România. Din această cauză personalități din presa timpului l-au supus unui nesfârșit tir critic, dezvăluind caracterul periculos al politicii promovate de acesta.

Au fost, însă, și excepții, pe care trebuie să le reamintim. Astfel, în anul 1907, Octavian Goga a tradus și publicat⁶⁰ poezia **Ludita**⁶¹ din creația poetului maghiar de origine evreiască Kiss Jozsef. Prin traducerea acestui poem, consacrat vieții pline de privațiuni și umilințe a evreimii din imperiul austro-ungar, Octavian Goga s-a arătat solidar cu ea și a făcut din cauza populației evreiești o formă de a protesta împotriva nedreptății.

Lucru total necunoscut opiniei publice, politicianul acuzat mai târziu de atitudine antisemită, a participat, în 1921, la instalarea în funcție a noului rabin șef al României. În discursul rostit, la 11 iulie 1929, dr. I. Niemirower, senator de drept, a precizat: „La instalarea mea a luat parte ministrul cultelor de atunci, care era d. Octavian Goga“⁶².

Uneori chiar, potrivit declarației din 1 iulie 1931, a deputatu-

⁵⁷ „pedepsitorii evreilor“, cf. „Exilul solidar“

⁵⁸ „neînsemnatul Goga“, cf. op. cit.

⁵⁹ Există diferențe, nesemnificative, în general de traducere, între textele apărute în cele două publicații. Aceste diferențe nu modifică, însă, deloc, esența informației.

⁶⁰ „Lucefărul“, VI, nr. 23-24, 15 decembrie 1907, p. 512

⁶¹ Simon Judit, în original, în limba maghiară

⁶² apud „Parlamentari evrei în forul legislativ al României“, Editura „Hasefer“, București, 1998, p. 225

lui evreu Theodor Fischer, politicianul Octavian Goga a emis opinii politice însușite și de comunitatea evreiască din România. Fischer a subliniat că: „...este o realitate incontestabilă că aici în țară cu nația românească conviețuiesc o serie de colectivități compuse din elemente de populație de origine etnică neromânească, fiecare din aceste colectivități nu reprezintă decât un fragment și nu totalitatea unui popor, tot atât de puțin se poate contesta. A relevat acest fapt dl. deputat Goga⁶³.

Asemenea opinii și fapte au determinat exprimarea și de către personalități ale comunității evreiești a prețuirii față de poetul și politicianul O. Goga, la împlinirea a 50 de ani de viață⁶⁴.

Cunoscutul scriitor I. Peltz, care a beneficiat de sprijinul material și financiar al demnitarului și omului politic Octavian Goga, nu se sfia, la rândul său, să afirme, într-o scrisoare olografă aflată în arhiva de la Ciucea și publicată de noi⁶⁵: „Am primit... cincisprezece mii de lei care au însemnat salvarea unui ins și a familiei sale dintr-o extrem de critică împrejurare. ...N'am să uit, nu pot uita gestul ăsta, al unui mare poet și al unui mare om; și de astă dată sufletul Excelenței Voastre s'a manifestat generos și de o caldă sensibilitate. ...Cel mai reprezentativ poet al neamului și cel mai strălucit om politic al generației – mai adaugă I. Peltz – s'a dovedit totodată și exemplarul cel mai rar de omenie și înțelegere. Credeți-mă, nu vă scriu vorbe; fiecare silabă are răsunet în mine și pornește din adâncurile unei convingeri nesdruncinate“.

Luând în considerare doar cele de mai sus, în pofida disputelor frecvente între reprezentanții comunității evreiești și politicianul Octavian Goga, respingem categoric ideea implicării acesteia în asasinarea lui.

Este surprinzător și inexplicabil faptul că pregătirea și realizarea asasinării lui Octavian Goga au scăpat atenției serviciilor secrete străine, care au urmărit și ele activitatea politică a fostului demnitar. Să fi încetat ele, oare, să mai acorde vreun credit viitorului său politic și, deci, să nu-i mai fi acordat atenția cuvenită?

⁶³ idem, op. cit. p. 295

⁶⁴ Rabinul șef dr. I. Niemirower a rostit, la 16 decembrie 1931, următorul discurs: „În clipe înălțătoare, când Parlamentul român sărbătorește o personalitate centrală, o individualitate strălucită, o figură istorică de talia lui Octavian Goga, evreii din România nu iau în seamă nici o considerație, ci împărtășesc din toată inima la ridicarea altarelor de recunoștință.

Ca reprezentant al cultului mozaic, exprim și eu sentimentele de admirație ale populației evreiești față de marele poet și patriot Octavian Goga.

După concepția *Bibliei*, 50 de ani formează o unitate și al cincizecilea an este un timp de jubileu – iebel în limba ebraică –, un timp care aduce libertate și liberare. Vârsta de 50 de ani a unei vieți închinată ideii libertății și luptei pentru liberarea conaționaliilor, unei vieți intelectuale închinată înaltei poezii, este un timp de jubileu, în adevăratul înțeles al noțiunii. După un dicton original al iudaismului, abia (la) vârsta de 50 de ani, la timpul perfecțiunii și maturității, omul are forța înțeleaptă de a da sfaturi comensalilor săi. Oratorul și scriitorul Octavian Goga, care de decenii dă sfaturi patriotice și poetice, ne sfătuiește și acuma să închinăm patriei ceea ce e poetic în sufletul nostru. Sfatul lui va găsi un ecou puternic în conștiința noastră“.

La sărbătorirea lui Octavian Goga a luat cuvântul și senatorul Iancu Finchelstein. Acesta a adus omagiul său: „aceluia care, cu atât nepieritor talent și cu atât de scânteietoare simțire, a întrupat idealul românilor de pretutindenea: Uniunea tuturor românilor sub sceptrul aceluiași Rege și în hotarele istorice ale sfântului nostru pământ“ (apud, ibidem, op. cit. pp. 309-310)

⁶⁵ Dan Brudașcu, op. cit., p. 126

Numeroși autori – unii cunoscuți, alții doar modești autori de biografii sau memorii trucate – au vorbit despre posibilele legături – după unii chiar ca agent dublu – a Veturiei Goga cu aceste servicii secrete străine. Dacă așa au stat lucrurile, de ce nu a fost ea avertizată în legătură cu maleficul complot pus la cale de rege și Moruzov?

Uciderea lui Octavian Goga și ulterior a lui Codreanu a lovit puternic în interesele Germaniei în România. În primul caz, ea a fost urgentată – și motivată – inclusiv de contactele avute de fostul prim ministru în Germania cu înalți responsabili ai regimului nazist. Dar și de contactele, destul de frecvente și importante și ele, în țară și străinătate, dintre Veturia Goga și oficiali nazisti (nu excludem posibilitatea ca printre ei să fi fost membri ai serviciilor secrete, care ar fi putut fi utili soțului său în activitatea sa politică viitoare), inclusiv cu reprezentanți ai Legației germane din București.

Regele nu a primit cu satisfacție anunțul făcut, neinspirat, după părerea noastră, de Octavian Goga, cu privire la intenția de a reveni, după 10 mai 1938, în politică și mai ales convingerea acestuia că monarhul va fi obligat să îi ofere un post în conducerea țării. În contextul jocurilor și presiunilor politico-diplomatice externe îndreptate împotriva României, această declarație, repetată de Goga față de mai mulți fruntași politici, inclusiv față de cei care raportau de obicei regelui tot ceea ce considerau că l-ar fi putut interesa, ar fi putut fi – și poate a și fost – interpretată ca o certitudine a iminentei intervenții directe în politica internă a României a susținătorilor extremei drepte, respectiv a Germaniei hitleriste.

Privită din această perspectivă, decizia regelui Carol al II-lea de suprimare a celor doi lideri ai extremei drepte românești – dar și a lui Iuliu Maniu, partenerul politic al lui C.Z. Codreanu – ar putea fi considerată ca justă, deoarece ar fi urmărit apărarea țării în fața pericolului nazist, asigurarea independenței și neatârării ei. Atâta doar că ostilitatea în creștere față de țara noastră, după instaurarea dictaturii personale a regelui, s-a datorat dezacordului față de politica sa aventuristă și iresponsabilă, care s-a dovedit un eșec și a condus, pe parcursul anului 1940, la pierderea unor mari suprafețe din teritoriul național în favoarea forțelor revizioniste sovietice, ungurești și bulgare.

Carol al II-lea a fost, în cele din urmă, părăsit inclusiv de aliații de nădejde ai țării, Franța și Anglia (chiar dacă, spre exemplu, Sir Reginald Hoare, ministrul Marii Britanii la București, fusese favorabil ideii instaurării dictaturii personale a regelui), fiind nevoit, la 6 septembrie 1940, după ce a făcut atât de mult rău României și poporului român, să abdice și, ieșind pe ușa din dos a istoriei, să plece în exil.

Efectele dezastruoasei sale politici (ca inițiator al dictaturii, dar și arhitect al marilor pierderi teritoriale, care au mutilat trupul țării și au anulat, practic, marile câștiguri ale Unirii de la 1 Decembrie 1918) au culminat, după ruina țării și obligarea ei să intre într-un război devastator, fără sorți de izbândă, îndreptat inclusiv împotriva foștilor aliați de nădejde, cu abandonarea României, de către nefericitul său urmaș, în favoarea dictaturii comuniste.

Materializând, parcă, dorința ascunsă a morganaticului său părinte, urmașul său la tron avea să decidă, în mod laș, sacrificarea lui Ion Antonescu – fostul ministru în Cabinetul prezidat de Octavian Goga, omul care a încercat, în cele mai dramatice momente din istoria României, după abdicarea lui Carol al II-lea, să salveze România de la distrugerea sa totală.